

El sentit de les humanitats i de l'humanisme. Cap un món sense músics, poetes, historiadors, filòsofs, antropòlegs...?

Josep Sánchez Cervelló*

Resum

En els temps actuals s'han devaluat els coneixements humanístics; en paral·lel, les administracions públiques promouen les ciències naturals i la tecnologia com la millor manera de sortir de la crisi i augmentar la riquesa dels països. Prescindir dels coneixements humanístics és deixar a les societats sense referents, sense valors i sense fites on reconèixer-los. Les nostres universitats i les d'arreu del món pateixen aquesta malaltia contagiosa. La Universitat Rovira i Virgili, com la resta d'universitats catalanes, davant la retallada pressupostària, ens hem replantejat els nostres ensenyaments per tornar a ser competitiu, per mantenir el nivell acadèmic de qualitat i per dotar als nostres alumnes de coneixements pluridisciplinars que els facin competents en el món laboral i socialment crítics.

Paraules clau

Humanitats, crisi econòmica, Ciències, Arts, URV

Recepció original: 14 de març de 2016

Acceptació: 19 de juliol de 2016

Publicació: 20 de desembre de 2016

La lògica dels esdeveniments lligats a la globalització, a la convulsió del temps actuals i el predomini del mercat sobre els valors han devaluat les humanitats, que són el referent ancestral de la civilització occidental, que han portat el pluralisme, el respecte per les minories, règims polítics més inclusius i, en definitiva, els coneixements que dignifiquen tots els éssers humans.

La necessària productivitat i la greu crisi sociopolítica actual, derivada dels pecats del sistema financer i de la desregulació econòmica, han incrementat les desigualtats i han considerat prioritàries les retallades en l'àmbit cultural perquè, pensen, això té poca importància social. L'any 2007, el conjunt de governs autonòmics de l'Estat hi destinaren 67 euros per habitant, mentre que el 2013 només en foren 32¹. I, si posem el focus a Catalunya, el pressupost de Cultura de la Generalitat passà de 607,48 milions d'euros el 2007 als 238,75 del 2015².

En relació al finançament del sistema universitari públic català, les transferències del govern s'han reduït un 45% entre 2009 i 2012, afectant primordialment les lletres, perquè les ciències troben finançament en àmbits privats. Aquesta greu situació s'ha pal·liat parcialment amb la forta pujada d'un 47% de les matrícules i taxes que paguen els estudiants³. Decisió, però, que ha provocat que l'accés a la universitat comença a restringir-se als alumnes amb menys capacitat econòmica.

(*) Catedràtic d'Història Contemporània. Degà de la Facultat de Lletres de la Universitat Rovira i Virgili. Adreça electrònica: josep.sanchez@urv.cat

(1) Disponible a: <http://lluisbonet.blogspot.com.es/2013/12/presupuestos> (accés: 24.7.2015).

(2) Disponible a: www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=535 (accés: 6.12.2016).

(3) Disponible a: www.observatoriuniversitari.org/wp-content/uploads/2015/01.pdf (accés: 6.12.2016).

La crisi de les humanitats es fa encara més visible si tenim en consideració que el consum de productes culturals caigué un 27% de 2008 a 2014, la qual cosa suposa que els usuaris reduïren la despesa en 5.000 milions d'euros, és a dir cada consumidor gastà un 24% menys. I, si analitzem la contracció per sectors, la caiguda de la recaptació fou d'un 56'2% en música; d'un 47% en videojocs; d'un 40% en llibres; d'un 24% en teatre i un 20% en cinema⁴.

En aquesta tessitura, la societat i els governs han posat l'accent en la ciència i la tecnologia que donen rendiments comptables de forma immediata, abandonant l'aposta per les humanitats i la cultura. En paral·lel s'ha sobrevalorat l'anomenat «saber científic», terminologia que a voltes és difícil de precisar, perquè no hi ha sabers de primera ni de segona, tot i que en la pràctica ho pot semblar. O és que podem pensar en un disseny de robòtica per usos mèdics sense pensar en la seva vessant humana? O en la biogenètica sense relacionar-la amb les humanitats? O potser no pensem que la tecnologia ens fa canviar hàbits i crea diferències? Com afecta un disseny d'enginyeria en una ciutat a la nostra vida quotidiana? Com creiem que s'ha programat i es milloren els traductors automàtics que tan bon servei ens fan? I això és només per posar uns exemples.

Un altre factor preocupant deriva del fet que la nostra societat –com els informes PISA mostren reiteradament– té un analfabetisme funcional cada cop més estès, i això es deu, en gran part, al desballestament de l'ensenyament públic, que impedeix la generalització dels coneixements. Sense formació, les inquietuds i esperances ciutadanes seran més fàcilment neutralitzades i els seus somnis de justícia ajornats. Davant d'aquest panorama dantesco cal un aprofundiment del coneixement humanístic: no estem parlant de rebutjar la tècnica, sinó de ser capaços de reconèixer que, sense les ciències humanes, aquella perd una gran part del seu sentit d'ésser.

Les humanitats no fan 'cash'?

Jordi Llovet, autor d'*Adéu a la Universitat. L'eclipsi de les humanitats* (Barcelona, 2011), criticà en l'article «Boi Ruiz i els clàssics»⁵ al govern actual de Catalunya per no ser «capaç d'entendre ni remotament que calgui gastar un sol euro en els estudis de cultures antigues, les quals, encara que determinen moltes de les nostres formes de vida, no serveixen per fer circular la força de treball ni les mercaderies arreu del continent» perquè l'aleshores conseller de Salut, Boi Ruiz, el març de 2011, va dir que «si algú vol estudiar filologia clàssica per plaer, s'ho pagarà vostè». Aquesta idea la van arrodonir C. Serrahima i Ò. Guayabero a l'article «L'intel·lectual resistent» en dir que tot plegat «ens fa pensar en una societat en què l'estudi, la cultura i fins i tot els erudits han passat a ser una extravagància poc contemporània»⁶. També deia David Brooks⁷ que fa 50 anys als EUA el 14% dels títols universitaris es donaven a estudiants d'humanitats, mentre que ara només són un 7%.

(4) Es pot consultar a *El País*, 19.2.2015.

(5) Es pot consultar a *El País*, 31.3.2011.

(6) Es pot consultar a *El Punt Avui*, 27.4.2011.

(7) «La vocació humanista», *Ara*, 26.6.2013.

La Universitat Rovira i Virgili i les humanitats

En l'actualitat a la Facultat de Lletres tenim els següents graus: Anglès, Llengua i Literatura Catalana, Llengua i Literatura Hispàniques, Història, Història de l'Art, Antropologia i Evolució Humana, Periodisme, Comunicació Audiovisual, Publicitat i Relacions Públiques. Els graus amb més dificultat per mantenir-se, davant de les xifres mínimes que exigeix la Generalitat per continuar oferint aquests ensenyaments, són el grau en Literatura Catalana, i el grau en Llengua i Literatura Hispàniques, per la qual cosa està previst fer un Programa Formatiu de Grau que contempli no sols la matrícula compartida dels dos graus sinó un itinerari amb assignatures comunes. Altres ensenyaments que tenen problemes són els graus d'Història i el d'Història de l'Art, per la qual cosa hem optat per fusionar-los i fer un grau conjunt que es dirà Història, Art i Arqueologia. El grau d'Antropologia i Evolució Humana és un grau compartit amb la UOC, cosa que li ha permès millorar l'especialització del seu programa i per tant mantenir-se amb una bona matrícula. Els altres graus tenen un bon nivell de matrícula d'alumnes. Actualment, la facultat de Lletres de la URV està treballant intensament en un projecte molt innovador: oferir una bossa d'assignatures optatives, tant ampli com sigui possible, obert a tota la nostra universitat, perquè els nostres estudiants puguin fer els graus seguint el seus propis interessos, deixant, per fi, a banda la separació lletres/ciències.

El sentido de las humanidades y del humanismo. ¿Hacia un mundo sin músicos, poetas, historiadores, filósofos, antropólogos...?

Resumen: En los tiempos actuales se han devaluado los conocimientos Humanísticos, en paralelo las administraciones públicas promueven las ciencias y la tecnología como la mejor manera de salir de la crisis y aumentar la riqueza de los países. Prescindir de los conocimientos humanísticos es dejar a las sociedades sin referentes, sin valores y sin hitos donde reconocerse. Nuestras universidades y las de todo el mundo padecen esta enfermedad contagiosa. La URV, como el resto de universidades catalanas, ante el recorte presupuestario, nos hemos replanteado nuestras titulaciones para volver a ser competitivos, para mantener el nivel académico de calidad y para dotar a nuestros alumnos de conocimientos pluridisciplinares que los hagan competentes en el mundo laboral y socialmente críticos.

Palabras clave: Humanidades, crisis económica, Ciencias, Artes, URV

Le sens des sciences humaines et de l'humanisme : vers un monde sans musiciens, poètes, historiens, philosophes, anthropologues, etc. ?

Résumé: De nos jours, les connaissances humanistes sont dévalorisées. Entretemps, les administrations publiques œuvrent à la promotion des sciences naturelles et de la technologie comme la meilleure solution pour sortir de la crise et augmenter la richesse des pays. Privées de connaissances humanistes, les sociétés perdent leurs références, leurs valeurs et leurs points de repère pour les reconnaître. Nos universités et celles du monde entier souffrent de cette maladie contagieuse. Face à la réduction budgétaire, l'Universitat Rovira i Virgili, comme toutes les autres universités catalanes, a remis en question ses enseignements pour redevenir compétitive, pour maintenir son niveau académique de qualité et pour apporter à ses élèves des connaissances pluridisciplinaires afin qu'ils deviennent professionnellement compétents et socialement critiques.

Mots clés: Sciences humaines, crise économique, sciences, arts, URV

The meaning of the humanities and humanism: are we headed towards a world without musicians, poets, historians, philosophers or anthropologists?

Abstract: Today, humanistic knowledge has become devalued: in parallel, governments are promoting the natural sciences and technology as the best way to emerge from the financial crisis and increase the wealth of nations. To dispense with humanistic knowledge is to leave societies without reference points, values or signposts by which to recognize themselves. Our universities and their counterparts around the world are suffering from this contagious illness. Like our colleagues at the other Catalan universities, we at Universitat Rovira i Virgili have responded to budget cuts by overhauling our educational offering to regain competitiveness, maintain our academic quality and give our students the pluridisciplinary knowledge they need for the labour market as well as critical thinking skills to address society's challenges.

Keywords: Humanities, economic crisis, the sciences, the arts, URV